

İslâm Öncesi Kürt Tarihi

İslâm Öncesi Kürt Tarihi

Kapak resmi

Qapağan veya Tëmir Qapıĝ (en eski Samarkand, Çincesi *Ta Po-huan-çeñ*) Sarayında (*Sayın Turgay Tüfekçioĝlu tarafından çekilmiş olan*) bir duvar resmi.

Samarkanda küzeyden bitişen Qapağan yerleşmesinin MÖ 500 yıllarına ait olduğu tahmin edilmektedir. Türuk Bilin en parlak çağını teşkil eden bu tarihlerde, Qapağan Eçim Qağan I'ın başkenti idi ve, buna göre, resim Eçim Qağan ile Qañım Qağan II'nin DÖ 529 zaferi yürüyüşünü tasfir etmektedir. Eçim Qağanın, Qañım Qağan tarafında bulunan sağ eli ile, *İki Uç* [İki Lider] (yani, *İkiti Etitmiş Bil*) işareti yapmakta olması da bunu kanıtlıyor.

Ayrıca, kanunî hükümdar Qañım Qağanın hükümdarlık esasını sağ elinde tutmasına karşılık, fiilî hükümdar Eçim Qağanın onu sol elinde tutması da Türuk Bilin At-Oĝlar [hanedanlar] hukukunu canlandırmaktadır.

Bu hukuka göre, Qağan ölünce onun en büyük oĝlu kağan olur. Ancak, o yalnız hukukî yönden qağandır; devleti yönetmeye (idare etmeye) yetkili kişi ise, ölen qağanın kardeşidir ve ona Eçim Qağan [Amcam Hakan], İnisi Qağan [Kendisinden Küçük Kardeşi Hakan] veya Kül Bilge Qağan [Bütün Regnuma Hakan] denilmiş bulunuluyor.

İşte resmimizde birer deveye binmiş olan Eçim Qağan I ile Qañım Qağan II'nin arkasında giden yaya kişiler, mustakbel Eçim Qağan II ile mustakbel Qañım Qağan III'dür. Ressam, bunu belirtmek üzere, abî ve ini kardeşleri birbirlerine çok beñziyecek şekilde resmetmiş bulunuyor.

Türk Qağanlarının önünde giden *Qatun* [Kraliçe] (yani, *Tomyris*), Tigin Qana [Mütecaviz Hana; yani *Kyrosa*] karşı yenilmiş ve yurdu istilâ edilmiş olduğundan, bir *kara* ata bindirilmiştir ve, ayrıca, giyimi de EÇİM QAĞAN'ınki gibi kıızıdır (harp etmiş olma işareti). Buna karşılık, Eçim Qağan I sayesinde vatanı kurtulmuş olduğundan, Bëgilig Urı Oĝul [*Lord* olmaya namzet erkek *orunbasar*]; yani, ULUĝ TÖRÜN [Prens] ak bir *yañalıĝa* [file] bindirilmiş bulunuyor.

Burada Türuk qağanlarının saltanat sıralarını da belirtmekte yarar var:

1. Qañım İl-Etiriş Qağan I (Msixa Teñriden Önce 565-538);
2. Eçim [İnisi] Qağan I [Qañım Kül Bilge Qağan] (MÖ 537-525);
3. Ökül Tigin (MÖ 524-514);
4. Qañım Türuk Bilge Qağan II (MÖ 512-494; doğumu MÖ 546);
5. Eçim [İnisi] Qağan II (MÖ 493-490);
6. Teñritig Teñride Bolmuş Türuk Bilge Qağan III.
7. vb

Not: Erken Türk Tarihi konusunda K. Mirşan tarafından yayımlanmış olan kitaplara bakınız.

Kâzım Mirşan k gdesi

İSLAM ÖNCESİ KÜRT TARİHİ

Kırmançların 2.500 Yılı

ve

Zazaların Daha Eski Geçmişı

Yazılı
Belgelere
Göre

MMB Yayını

Telif hakkı © 2006, Türbükü-Bodrumda oturan, Kâzım Mirşana aittir.
Tel. 0-252-377.51.31

“Kürt” sözünün ÖKÜ-ERT [Legal Teşekkül; yani, “beylik”] sözünden doğmuş olma olasılığı bulunuyor. Bu söze beñzer söz olarak, yazıtlarda BÜ ERT [BÜ olarak] deyimi geçtiği gibi, *Greks* sözü de ÖG-ERİG sözünün bir türevi olma olasılığı ile karşımıza çıkmaktadır. Massaget Krallığının Türklerce kullanılan şekli olan, ÖK ERİGÜN UŞ OQ UŞUN [Mustakil Krallığın Hakim Asker Hakimiyeti] ismindeki ÖK ERİG sözü de ÖKÜ ERT [Legal Teşekkül] ismine işaret ediyor. Buna göre, “Kürt” sözü ya bir halk, veya, daha ziyade, bir çeşit *koşma devlet* ismidir.

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.123 (ÖKÜ ERT),72 (ÖK ERİGÜN UŞ-OQ UŞIN).

Mirşan,K.1991; *Bolbollar*; s.37 (BÜ ERT).

Mirşan, K.1993; *Prototürkçe Yazıtlar Hakkında Konferans*, s.11 (ÖG-ERİG).

Massaget Krallığı çağına ait başlıca isimlerin Türkçesi şöyle:

ÖKİ OY ALT-OYILIQI AT-ALIĞ AT-UTDIM QATUN → *Kral Yetkisi Namına İye Olma Hakkını Kazanan Kadın* [Kraliçe Tomyris];

BEGİLİK URI OĞUL → *Lord omhuya namzed erkek veliaht*; yani, ULUĞ TÖRÜN [Prens];

OÑUR AT-OÑİM → *Tanrıya Mahsus Başarı ve Becerilerin İyesi AT-OÑİM [Başarılı Nam] ve de TİĞİN QAN → Mütecaviz Han* [her ikisi de “Kyros”a verilen Türkçe isim);

ÖKÜ OL İLİG US UŞ-OĞI → *Krallık Halkları Majesteleri* [Dareios I];

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.61 (OÑUR AT-OÑİM), 69 (TİĞİN QAN ve ÖKİ OY ALT OYILIQI AT ALIĞ AT UTDİM QATUN), 78 (ÖKİ OL İLİG US UŞ OĞI).

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar*, s.,30 (BEGİLİK URI OĞLIÑ)

Mirşan,K. 2002; *Makaleler*; s.88 (ULUĞ TÖRÜN)..

Ancak, ÖKÜ ERT sözü Urqun-Seleñe (Moğulstan) yazıtları çağında bilinmiyor (yazıtlarda geçmemiş bulunuyor). Buna karşılık, bu yazıtlarda (bilhassa Oral Dağı halkı için kullanılan) QIROQIZ [Türük Bilin kenar kısmında yaşama yöntemi oluşturan halk] sözü geçmektedir (QIR “kenar” demektir). *Esöñük* olarak [meselâ], Türükler Oral Dağı halkı olan QUT-OĞUR ve OD-OĞUR’lara QIROQIZ demek ve bu sözün anlamını QIRIĞ ESÜKİN [QIR’lılar (yani, devletin kenar halkı)] şeklinde açıklamaktadırlar:

(1) “Kül-Tigin 26 yaşında iken (d.s.559) QIROQIZ’lara doğru ordu süledik. Güneş batımındaki QIRIĞ ESÜKİN’in ÖKÜGİMİN YIŞ’ının (Oral Dağı Krallığı Konstitusionunun) başkentine yürüyüp, QIROQIZ Kavmini orda bastık. Hakanı ile işbu yısta savaştık.

KÜL-TİĞİN, BUY-URUQ’lain QUD-OĞUR’larına hücum ederek, haşmet ile değdi, “bir er” değerinde OQ’unu [mızraklı askerini] vurdu (ok ile!), “iki er” değerinde OD-UŞURU [subay] sançtı (kargı ile)”.

Mirşan,K.1999; *Bolbollar*, s.72-73.

Türükler, bugünkü Türkmenistanda yaşamış olan, Massagetlere de QIROQIZ demiş bulunuyorlar. Yoluğ-Tigin Kyros seferini (Massagetleri ve kraliçe Tomyrisi) kastederek şöyle diyor:

(2) “Kanın (yani, Massaget askerlerinin kanı) suculayın boşalır iken, kemiğin dağcıluyın yatar iken, prensinin (yani, Tomyrisin oğlunun) hizmetçi kılınması (yani, yabancı bir devlet yararına hizmet etme durumunda bırakılması) dolayısı ile, prensesin kedere boğdurulur iken, orası kendi beldemiz (yani, Massaget Krallığı Türük Bile dahil) olduğu için, bize bağlılık göstermiş (yani, Türük Hakanından yardım istemiş) olmanızdan dolayı—Eçim Qağanın uça-

varmasından [ölümünden] başlamak üzere—QIRQIZ Qağanlarına mahsus BOLBOL (tarih başlangıcı taşı) diktim”.

Mirşan,K. 2002; Makaleler, s.37-38.

QIRQIZ isminin diğer bir söyleniş şekli, Kürtlerin bir boyunun kendilerine verdikleri, *Qırmanç* ismidir.

Mirşan,K. 1983; “*Kırmanç*” sözü ve Türkçedeki Yeri; TDAD, İstanbul, Haziran 1983.

Bu deyimlerin Ukraynada (Kıpçaclarda) kullanılan şekli, *Ukraina* [Ukrayna] ve, bilhassa, bu isimdeki “*Kıray*”dır [Slavca “kenar”, Tatarcası *qır, qırlay*]. Bu ismin U-QIRAY-INA [QIRAY Tarafı *Subjection*’u; KIRAY halinde *subjection*] şeklinden türemiş olması muhtemeldir.

Bugünkü Türkiye Türkçesinde kaybolmuş olan U deyimini, Uygurcada “*ğö*” ve Tatarcada “*ğoy*” şeklinde kullanılmaktadır. *Ėsöñük* olarak, Uygurca *mundaq ğö* ve Tatarca *bulay ğoy* [böyle işte]. Bu sözün *Qut-At Ğö Bilig* [Kut Bilgisi]’de de geçtiğini görmekteyiz. Bu alanda Ugaritçeden şu misalleri verebiliriz:

ĖB U İL → Halk [İL] tarafından [U] tertiplenmiştir [ĖB];

UZUZ ÖG U → Transforme [UZUZ] kral [ÖG] halinde [U].

Bu sonuncu cümle şu şekilde de okunabilir:

OZUZ ÖG U → Öbüdünyaya geçerek orda yer almış olan [OZUZ] kral [ÖG] halinde [U].

Diğer bir Kürt boyu olan *Qırt* da buna yakın bir mana taşıyor. *Qırt* “*kategorik*” [herhangi bir şart içermiyen, basit bir ifade şekli (tersi, *hypothetik*)] demektir ki, bundan anlaşılması gereken mana, kendi başına (tam olarak bağımsız) değil, “Türük Bile tabi” kavramıdır. Bu kavramı Türkler ÖC-ÖK [“Türük Bil ortamında kalan krallık” anlamında, “krallık sahibi” (yani, *kategorik krallık*)] deyimini ile belirtmiş bulunuyorlar. Nitekim, Oral Dağı Kırgızları da bu durumdadır ve onlara da *Başqırt* [ana kategorik halk] denmektedir.

Urqun-Selefe Yazıtlarında Anadolu ile ilişkili olarak kullanılan halk ismi “*Qarluq*”dur. Bu sözdeki “*Qar*” hecesinin manasını anlayabilmek için, Talas Yazıtlarından birinde geçen *QARA ÇUR* deyimini ele alalım.

Mirşan,K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar*; s.67.

Bu yazıtta bu deyim *QAR-ÇUR* şeklinde de kullanılmaktadır ve, buna göre, “*Qarluq*” sözündeki “*Qar*” hecesi “*QARA*” anlamındadır ki, bu da (1) (*bir krala*) ait olmak, tabi olmak; (2) bakmak, yönetmek; (3) *OQ-ARA* [*OQ*’lar ortamı] teşkil etmek; (4) siyah, demektir. Buna göre şu yorumlar yapılabilir:

QARA-ÇUR > **QAR-ÇUR**, Çur’luk;

QARA YÜZ, tabi topoloji (yani, bir **QARA-ÇUR**’a bakan halk):

QARA QAN, hanlık [*kingdom, Kingship*];

QARA BUWIN, nesil *status*’u (yani, millet);

QARA TÜRGİS, Türgis *status*’u (yani, Türgisler). Bak: Tatarca *kişi-qara* [kişiler, bir kimse].

Mirşan,K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar*: s.67 (Qara-Çur), 75 (Yalbaş); 73 (Elegeş);

Mirşan,K.1999; *Erken Türk Devletleri ve Türük Bül*; s.65 (Türgis seferi).

Bütün bunlara göre, *Qarluq* isminin şu şekilde türemiş olması muhtemeldir: **QAR-İLİĞ** [egemen halkız] > **QARLUQ**. Bu türeye göre, *Qarluqlar* Türük Bil içinde özel bir statükoya sahip idiler (yani, bir ÖC-ÖK teşkil etmiş bulunuyorlardı).

Diğer taraftan, *Qarluq* isminin manasını “hükümdara mahsus” (yani, hassa askeri) şeklinde de açıklayabiliriz. Nitekim, d.ö.512’de ÜR-APA’yı [*Oaros*]

geçmek isteyen Dareios I'in ordusunu kılıçtan geçiren QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II'nin ordusu ÜÇ QARLUQLAR'ın ÜÇ IDUQ'larından [üç cenahlarından] ibaretti. Burdaki ÜÇ sözü, Hakana mahsus ordunun sağ, sol ve orta cenahlarını ifade etmekle beraber, hakan ile beraber savaşan diğer ordulara nispetle, "merkez cenahı" anlamındadır. *Ėsöñük* olarak, Qırğızca *üç qoşqon* "bir şeyin merkezi" (üç yönden gelenlerin ilâve olundukları yer) demektir (bir şehrin Pazar yeri gibi). Yani, ÜÇ QARLUQ "merkez Qarluqları" demektir ve, Hakana mahsus askerleri veren, bu Qarluqlar bugünkü Balqaş Gölü ve İli Nehri civarında otururlardı.

ÖÑRE BIÑA BAŞI Massagetlere de ÜÇ AT OĞILIĞ TÜRÜK BUDUN demektir:

(3) *Qara Kumu aşarak gelmiş olduğu—Krallıkta, Krallık askerleri otağında, UYUR [Uzboy, Araxes] Nehrinde bulunan—ÜÇ AT OĞILIĞ TÜRÜK BUDUNQA [üç nam tevariüslü Türk Kavmine]—zamanın yedinci ayının 14'indeki (MÖ .14.07.529) esnada haddini bildirmiş olduğum han ... tahaddüs ettiği veçhile ölü düştü (yani, Kyros EÇİM QAĞAN tarafından öldürüldü).* Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.62 (Teriat Yazıtı D20, D22-23) ve, ayrıca, s.69.

Burda Massagetlere "Türk" deniliyor. Halbuki, 2 numaralı çerçevemizde onlara QIRQIZ deniliyordu. Elbette, her ikisi de doğru. Aşağıdaki metinde ise ÜÇ QARLUQ'lar sözkonusu ediliyor:

(4) *İT yılında (MÖ 526) ÜÇ QARLUQ Federasyondan (yani, Türk Bilden) koparak teze vardı ve, kara yönünde, ON-OQ'a girdi. Ondan sonra, ... ÜÇ QARLUQ askerleri, LAĞZIN yılında (MÖ 525)—AT-UQUZ TATAR "...AT-UQUZ AMİR" olarak anılmak üzere—QARA BUDUN üzerinde durmamı QAÑIM QAĞAN'dan (yani, EÇİM QAĞAN'dan) rica etti; o da "İÇÜ-APA [Tanrı] namına (oraya) var!" diyerek, bu mevkiyi ÖTÜKİN İL namına bana verdi.* Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*;s.63,64 (Teriat Yazıtı, G 27-28 ve, ayrıca, s.69).

Burda Qarluqların göçü dile getiriliyor ve Üç Qarluqlara "Qara Budun" ismi de veriliyor. Göç eden bu Qarluqlar On-Oqa (yani, At Oy Bil sınırlarına) girerler. Buraları At Oy Bilin hakimiyet alanı olduğundan, onlar Türuk Bil QAğanına başvurarak, Öñre Biña Başıyı At-Uquz Amir (yani, At Oy Bil namına amir) olarak yetkilendirmesini ve Üç Qarluqları, "Qara Budun" olma şartı ile, idaresi altına almasını rica ederler. O da Ötükin Yış (yani, Türuk Bil) namına Öñre Biña Başıyı bu şekilde görevlendirir.

Aşağıdaki metin, tıpkı Türukler gibi, Qarluqların da OQ soyundan olduklarını gösteriyor:

(5) *"İrademiz altındaki Oq Halkımız Qarluq".* Mirşan,K. 1991; *Bolbollar*; s.36.

OQ'lar ise QURİĞARU [kara yönü] (yani, Afganistan, Türkmenistan, Doğu Hazar, Anadolu, Kuzey Karadeniz) halkıdır:

(6) *Öñdeki [doğudaki] Qıtaña, berideki [güneydeki] Tabığaça [Çinlilere], QURUYA OQ-URUDUNTA [kara yönündeki OQ savaşçılarına], yıradaki [kuzeydeki] Oğuza ...* Mirşan,K.1999; *Erken Türk Devletleri ve Türuk Bil*; s.43

2 numaralı çerçevede sözkonusu edilen Massaget Krallığı şu şekilde de isimlendiriliyor:

(7) *ÖK ERİGÜN UŞ-OQ UŞIN [Erkli Krallığın egemen asker egemenliği (veya, majestik asker majesteliği)]* (“Massaget Krallığı” demektir) *yüre geldi (MÖ 524), ve ... lideri Seleñeye kadar asker itdi.*
Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.72,

Massaget Krallığına verilen ÖK ERİGÜN UŞ-OQ UŞIN ismi Qarluq sözünün “egemenlik” anlamını belirten diğer bir ifade şeklidir. UŞ sözü (1) *Majeste, yetkili*; (2) *idare, egemenlik*; (3) *başkan, prezident*, anlamlarına gelmektedir.

Burda, TÜRÜK BİLGE QAĞAN II yerine, ÖKÜL TİĞİN’in “qağan olması” isteği ile yapılan bir *miting* yürüyüşü sözkonusudur ve bu yürüyüş Öñre Bıña Başı tarafından dağıtılarak, yürüyüşçüler Seleñede yerleştirilmiş bulunuluyorlar.

Mirşan,K.1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.72.

Mirşan,K.1999; *Erken Türk Devletleri ve Türuk Bül*; s.49.

ÖK ERİGÜN UŞ-OQ UŞIN deyiminin anlamı BUW-UŞ [*dictio*] (yani, hukuka dayanılarak şart belirleme) yetkililiği şeklinde de ifade edilebilmektedir:

(8) *“Oq soyundan BUWUŞİM İL QARLUQ tabi hale geldi (MÖ 506).*
Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*”, s.86.

BUWUŞİM İL’e Herodotus “*Budin*” demektir. BUWULĞAR [Bulgar] sözü de aynı kavramlara göre teşkil edilmiş bulunmaktadır.

(9) *BUWUŞİM UŞ AT-UQUZ TATAR [egemenlik yetkilisi AT-UQUZ TATAR].*
Mirşan,K.1999; *Erken Türk Devletleri ve Türuk Bil*; s.38

cümlesinde AT-UQUZ TATAR’lar da BUWUŞİM UŞ [*diktio* yetkilisi] olarak belirtiliyor.

MÖ 1570’lerdeki Kaşşu [*Kassites*] hakimiyeti çağında Babilonyaya “Karduniaş” denmiş bulunuluyor ki, bu isim *Qarduwin Üyüş [Qarduw konstitüsionu]* demek olmalı. Eski çağlarda kullanılan ve kılış adı [*nomina actionis*] veren “-w” sesi, zamanla “-ğ”, “-q” veya “y” şekillerine çevrilebilmiş bulunuyor : BUW > BUĞ, YAĞIWA > YAĞIQA, AWRILTİM > AYRILDİM .
Mirşan,K.1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar*; s. 67 (Qara-Bars), 69 (El-Toğan), 45; 71 (Kütüg-Tirig), 72 (Omay Bæg).

Mirşan,K. 1996; *Füllerin İsim ve Mastar Halleri ile, Sıfat-Fiil ve Zarf Fiil alanlarında, BUGÜNKÜ AVRUPA DİLLERİNDE ETRÜSKÇE İZLERİ*;s.13.

Not: “w” sesinin eskilik derecesi için bakınız:

Mirşan,K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı*; s.101’deki OW/UW (yani, W) tamğası.

Mirşan,K. 2006; *Erken Türklerin Anadolu Yazıtları*; s. 20,24.

Bu hal bugünkü Türk ağızlarında da yaşıyor : *Taw* [Tatarca ve Qazaqça] > Dağ (Türkçe); *Awır* (Tatarca) > Ağır (Türkçe); *Buzaw* (Tatarca) > Buzağı (Türkçe; w > ğ değişimi!); *Cıwin* (Kürtçe, “toplanmak”) > *cıym* [Tatarca, “toplantı”; w > y değişimi!).

Bu örneklere göre, *Qarduw* adını *Qarduğ* ve de *Qarduq* şekillerine çevirebileceğiz demektir. Nitekim, MÖ 401 yılında Ksenophon, “*Anabasis*” inde, Van gölünün berisinde (günortasında), Dicle Irmağının sol yakasında yaşayan

halkı *Kardukhoi* [Qarduqlar] diye isimlendirmektedir. Bu ismi “*Kardu(w)*” diye yorumlayanlar var ise de, Bizanslıların Türklere “*Tourkhoi*” [Türkler] dediklerini gözönünde bulundurur isek, sözün, “*Qardu(w)*” değil, “*Qarduq*” şeklinde olması gerektiği anlaşılacaktır.

Diğer taraftan, QARLUQ ismi QARDUQ (ve de QARDUW) şeklinde de söylenebilmektedir. *Ėsöñük* olarak [meselâ], “-lar” eki Qazaqçada “-dar” şeklinde de söylenmektedir: *adamdar* [adamlar], *özderin* [kendilerini], *eyelder* [dişiler], *qarttar* [kartlar], *erkekter* [erkekler]; fakat, *balalar* [balalar], *ata-analar* [ata-analar].

9 numaralı çerçevemizde sözü geçen Tatar ismi üzerinde de durmalıyız. Öñre Biña Başı şunları söylüyor:

(10) TATARIĞ OY ATADIM AT-BAŞIĞIN (TABIŞĞAN) YIL.

Tatar Devletinin kurulduğu tavşan yılı.

(11) BİN YILLIQ ÖTÜMİN KÜNLİĞ BİTİGİMİN-BİLGÜMİN, ANTA, OY IŞI TAŞQA OY-URUTUDIM.

Bin yıllık geçmiş günlere ait tarihimi, orda, memorandum yazısı taşına yazdırdım.

Mirşan,K. 1978; *ALTI YARIQ TİĞİN*, s.104.

Mirşan,K. 1985, *Anadolu Prototürkleri*; s.75,76.

Mirşan,K. 1983; *Urğun-Seleñe Yazıtları için Kabul olunan Tarih Tespitlerinin Yeniden Gözden Geçirilmesi; Türk Kültürü Dergisi*; No.241, s. 312 (veya, Mirşan,K.1999, s.14).

Mirşan,K. 1999; *Türk Takvimi*; s.37, 39,40.

Öñre Biña Başı bu yazılarını MÖ 517’de yazmış bulunuyor. Eğer buna bin katar isek, MÖ 1517 yılı elde olunur ki, bu da TATARIĞ OY’un [Tatar Devletinin] kuruluş yılı olur.

Buna karşılık, Türük Bil Buumın Qağanın MÖ 1.7.879’da tahta oturması ile kurulmuş bulunuyor. Yani, Türük ismi Tatar isminden 638 yıl sonra söylenmeye başlanmıştır.

Mirşan,K. 1978; *ALTI YARIQ TİĞİN*; s.104.

Mirşan,K. 1983; *Urğun-Seleñe Yazıtları için Kabul olunan Tarih Tespitlerinin Yeniden Gözden Geçirilmesi; Türk Kültürü Dergisi*; No.241, s. 313

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar*; s.10..

Şimdi, Qarluqların Doğu Anadoluya ne zaman gelmeye başladıklarını araştıralım. Yoluğ Tigin şöyle diyor:

(12) İrademiz altındaki Oq Halkımız Qarluqların kütle halinde orda buldukları yıldaki yirminci yaşına (MÖ 523) AT-OÑUT'lara [kahraman: Kürtçesi, Tund (sıkı, sağlam, kuvvetli, şiddetli, sert, yavuz, öfkeli, hırslı)] karşı süledim, AT-OÑUT Kavmini bozguna uğrattım; vekilinin yulki varlığını gaspettim.

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar*; s.36.

Mirşan,K. 1999; *Erken Türk Devletleri ve Türük Bil*; s.50.

Mirşan,K. 1983; *Prototürkçeden Bugünkü Kürtçeye*; s.16 (AT-OÑUT sözü).

Burda Massagetlere “*Qarluq*” deniliyor. Ėçim Qağanın Massagetleri korumak için *Kyrosa* karşı MÖ 529da yaptığı savaştan (3 numaralı çerçeveye bkz) sonra da, Türkler bu halkı korumaya devam etmişler ve, bu sefer, ÖKÜL TİĞİN Qarluqları, *At-Oñut* [Kahraman] dediği, Horasan halkına karşı da korumuş bulunuyor.

Bu metinde konumuz bakımından bizim için önemli olan şey, MÖ 523

yılında Qarluqların kütle halinde *orda* (Türkmenstanda) buldukları; yani, henüz göç etmedikleridir. Qarluqlar bakımından kritik olan bu yıldaki *ët'üzler* [vak'alar] meyanında, Öñre Bıña Başı şöyle de diyor:

(13) *Aynı ayın 15^{inde} Krallığa tabi arazi başındaki ÜÇ BİRİKÜ'de Tatarlara tabi OQ-AT'lar ile uzlaştım. Soylardan biri ÖC-ÖK'di, diğeri ... ya girdi.*
Mirşan,K.1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.74.

ÜÇ BİRİKÜ Amu Darya ve Uyur Ögüzün [*Araxes*] birleşerek, bir tek nehir oluşturduğu yerdir (bugünkü Hive Kenti civarı). Metnimizdeki “*diğeri ... ya girdi*” deyimini “başka bir devletin sınırları *içine* yerleştiler” anlamındadır ki, bu devletin ÇİK ÖK [Pers Krallığı] olacağı açıktır. O devirde Perslerin Anadolu içlerine doğru yayıldıklarını göz önünde bulundurur isek, OQ-AT'ların ikinci boyunun girdiği yerin Doğu Anadolu olacağı tahmin olunabilir. Diğer taraftan, Öñre Bıña Başının OQ-AT boylarının peşine düşmesinin sebebi, *Türklerin Türük Bili terketmemeleri gerektiği* endişesidir. “*Soylardan biri ÖC-ÖK'di*” [Türük Bil sınırları içinde kalmıya razı oldu] denmesinin sebebi de budur. Yani, Anadoluya yerleşen OQ-AT'lar *Türük* idiler. Bunu Çanakkale olayı da bize açıkça gösteriyor:

MÖ 516'da Öñre Bıña Başı Çanakkaleyi işgal ederken, İŞUB URUŞ TURUQ (Türklerin Kafkasya valisi) kumandasındaki Qarluqlar Kafkas cephesinde (Doğu Anadolu) Perslere yenilirler. Bunu öğrenen Öñre Bıña Başı Çanakkale işgalini kaldırır ve asker toplamak üzere, ilk önce, İşim Irmağı Oqlarına gider. Fakat bu Oqlar Ub-Uşu At Majestelerine tabidirler ve, bu gerekçe ile, teklifi kabul etmek istemezler. Bunun üzerine, İli Irmağındaki Üç Qarluqlardan asker alarak (DÖ 18.11.516) Kafkas cephesine gelir ve, AT UB-UÇUQ'a [Namlı Başkente] bir akın düzenliyerek, İŞUB URUŞ TURUQ'un öcünü alır. Sonuç olarak, Çanakkale ve İstanbuldaki Türk işgali kaldırılmış, buna karşılık, Türük Bili Kafkas ve Doğu Anadolu cephesi Dareiosa karşı emniyete alınmış olur.

Mirşan,K. 1999; *Erken Türk Devletleri ve Türük Bil*; s.54,56.

Mirşan,K.1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.117-118.

AT UB-UÇUĞ'un o çağda Asur Başkenti olma ihtimali çok büyüktür. UB-UÇUĞ'un “başkent” demek olduğu şu isimden de anlaşılıyor: OQ-AT UB-UÇUĞ [İskit Başkenti].

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar*; s.41.

Mirşan,K. 1999; *Erken Türk Devletleri ve Türük Bil*; s.54

Öñre Bıña Başı Qarluqları şöyle tarif ediyor :

(14) OZ-UŞ (yani, *Zeus*) Tanrısının AT-OY (yani, AT-OY BİL, AT-UQUŞ BİL, AT-İL) generalleri kavminin AT-OÑIRADA [başarılı oldukları yerlerde] amir buldukları Aq-Aqın askerleri [Bizansça, *Leukoy Hunnoy*] camiasından akıncılar olan Üç Qarluq gibi kavimler UY-BUĞU [Genel Kurmay Başkanlığı] kavimleridir.

Mirşan,K.1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.57-58.

Buna karşılık, Orta Anadolu'da, Eskişehir İli, Çifteler İlçesi, *Yazılı Kaya* Köyünde anıdı bulunan UÇUD Halkı (*Phryg*'ler) için Öñre Bıña Başı şöyle diyor:

(15) *Teñrim Qanımin* (yani, AT-İL İmperatorunun) dominyonu olan regnum namına geçerli (yani, AT-İL'e dahil) *seignorial* regnuma UÇUD sorumlusu

olarak yer sorumlusu OD-URİĞİN [seferî ordu] BUYURUQI'nın UÇUB-UŞ generalleri kavminin, tarafımızdan (yani, At-İL tarafından) yapılan atanma ile amir buldukları, OQ-AQIN askerleri camiasından hükümlerlik yetkilileri olan, AT-UQUZ TATAR gibi kavimler UÇUD kavimleridir.
Mirşan,K.1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.58.

Nitekim, Yazılıkaya Köyünün 1.700 m küzeyinde yer alan, *Küçük Yazılıkaya* yazıtında da şöyle deniliyor:

(16) Halkımız kendi AT-İL'ine geçmiş bulunuyor (yani, kendi AT-İL Devletimizin topraklarına yerleştik).
Mirşan,K.2006; *Erken Türklerin Anadolu Yazıtları*; s.40.

Ugaritte (Küzey Suriye) bulunan çivi yazıtlarında ise şöyle deniliyor:

(17) ON'ların AT-İL'inin şerefli halkının krallığı.
(18) Kozmik konfigürasyona eriştirilmek üzere, aparılan kral, bu erişmeyi hakketmiş olan, AT-BİL kralıdır.
Mirşan,K.2006; *Erken Türklerin Anadolu Yazıtları*; s.87.

AT-İL [AT BİL, AT-UQUŞ BİL, AT-OY BİL, AT-OY ÖGE, AT-OY İL] MÖ 1517'de İdl-Oralda kurulmuş olan bir devlettir. Bu devletin, konumuz olan, Dareios I'in UÇ ĖSİĞ ĖL AT [Skolat, İskit] seferi çağındaki durumunu belirtmekte yarar var.

Başkanına UB-UŞ [Yüce Majesteleri] ve, AT-OĞILA ÖGÜZ [İdil Irmağı] üzerindeki, başkentine AT-OĞU BOLIQ (Volgograd karşısındaki eski Saray Kenti) denilen bu devlet üç koşma devletten teşekkül etmiş bulunuyor:

1. BİR ÖGE [BİR OY BİL] (küzey İdil-Oral + Sibir)
2. IQI YAĞUN [ÖKÜGİMİN YIŞ] (Oral Dağları);
3. OQUÑ UÇI [OQ UŞUY] (Aral Gölünden Tuna Irmağına kadar yaşayan, İskitler).

Mirşan, K. 1978: *ALTI YARIQ TİĞİN*; s.113-114.

Bu şekilde, Qarluqları Doğu Anadolu'da daha MÖ 500 yıllarında identifiye edebilmiş bulunmaktayız. Şimdi de, Güney-Doğu Anadolu halkının (Qarluqların) dillerine de temas etmiş olmak için, şu metin üzerinde duralım (Hoytı Tamır gündelikleri yazıtı):

(19) İNİÜÜZİNÇÜ YIL, İP-İNÜÜZİNÇÜ AT-URUS KÜL-ÇUR, İB-İS BOLIQA BARIR BİZ, UMA QUTLUĞ BOLZUN.
İNİÜÜZİNÇÜ yılında, "sulhsever" olarak nam salan KÜL-ÇUR için, İB-İS BOLI'ya (cennetlik ruh olma sitesine) varmaktayız, Tanrı'da kut ile bulunması için.
Mirşan,K.1991; *Bolbollar*; s.48.

Bu metinde (Hoytı Tamır gündeliklerinde!) "Tanrı" yerine UMA deniliyor ki, Zazacada da *Uma* [Umay, Humay] "Tanrı" demek. UMAMAQ "konsept", UMUNÇ "aksiom", "kendiliğinden belirli cümle", demek olduğuna göre, UMA "her şeyi belirliyen varlık" olur ki, bu da, elbette, "Tanrı" demektir.
Mirşan,K. 1990; *Proto-Türk Bilginlerine göre Astrofizik*; s.257, 315.

Pers Kralı 1^{inci} Dareiosun (MÖ 522-486) Bisütun kayalıklarına yazdırdığı kitabede, Dersim [Tunceli] ve havalisi *Zu-Za* adı ile anılmaktadır. Babilliler ise Zazalara "Zou-Zou" diyorlardı. Zaza isminin aňlamı üzerinde durabilmek için, şu deyimleri gözden geçirmeliyiz.

Mirşan,K. 2005; *Erken Türklerin Anadolu Yazıtları*:

UZATIN [(Öbür Dünyaya) teşyi ettiğimiz] [yazıt No.127];
 UZ İLİZ ÖG [(Öbür Dünya kişisi şekline) transforme kişi olan Kral] {yazıt No.135 (8, 20)};
 UZ-UZUM ÖG [(Öbür Dünya kişisi şekline) transforme olan Kral] {yazıt No.139 (29)};
 UZUZ ÖG U [transforme edilmiş haldeki kral] {yazıt No.142 (10)}.

Bu kavramlara göre, UZUZ A [Öbür Dünyaya transforme olacaklarına inanan kişiler] deyimini teşkil eder isek, “Zaza” ismini elde ederiz. Ancak, bu sözü UZ-UZA’dan *Zaza* şeklinde teşkil etmemiz daha doğru olacaktır, çünkü AT-ATA’dan *Tata* [Moğulstanda bir kavim], ATA-AT’dan *Tat* (Tatarstanda bir kavim), AT-ATA BI’dan *Tatabı* [Kadim Çinin Büyük Okyanus kıyılarında bir kavim], AT-ATA AR [öldükten sonra (cennette bulunan) atalara doğru uzaklaşma]’dan *Tatar*, OQ-ATAÑ’dan *Qitañ* isimleri teşekkül etmiş bulunmaktadır.

Bu izahatlarımızdan anlaşılacağı üzere, Zazalar çok eski bir Türk boyudur ve bugünkü Türkçe ile Zazaca arasındaki ilişkiyi belirtebilmek üzere, şu cetveli teşkil edelim:

Zazaca	Tatarca	Türkçe	Zazaca	Tatarca	Türkçe
Vor	Qar	Qar	Verdek	Ördek	Ördek
Aney	Eniy	Anne	Babıy	[Babay]	Baba
Baltuz	Baldız	Baldız	Kam	kim	Kim
Kertal	Qartal	Qartal	Ina	Mine,bu	İşte,bu
Çızgı	Sızıq	Çizgi	Kutık	[Küçük]	Köpek
Dengiz	Diñgiz	Deniz	Sıt [Şıt]	Süt	Süt
Wıtak	Bitig	Yazı	Aşıl	Yeşil	Yeşil
Odır	Ot	Od	Sağ	Saw	Sağ
Uçağ	Oçaq	Ocak	Esnawıtış	İşitiş	İşitmek
Qandin	Qaydan	Nereden	Abe	Abıy	Ağabey
Kıçık	Kiçkine	Küçük	Yalavuz	Yalgız	Yalnız

Ugarit yazıtları bundan 3.500 yıl öncelerine aittir. Eğer *Zaza* ismi, yukarıda sözkonusu ettiğimiz, Ugarit yazıtlarında geçen *UZ* (veya, belki de, *OZ*) temeline dayanıyor ise, Zazaca çok eski bir Türkçeden gelmiş olacaktır ve bu dilin, MÖ 523’lerden sonra (çerçeve No.12) Anadolu’ya yerleşimiye başlayan Qırmançlar ile hiçbir ilişkisi olamayacaktır. Bunlar, aynı bir kökten, fakat büyük bir zaman farkı ile doğan iki ayrı dil olarak ele alınmalıdır.

13 numaralı çerçevemizde geçen TATAR BİRİLE OQ-AT [Tatarlara tabi OQ-AT’lar] deyimini üstünde durmak üzere, şu tabloyu teşkil edebiliriz:

Qırmançça	Tatarca	Türkçe	Qırmançça	Tatarca	Türkçe
Mın	Mın	Ben	Bılbıl	Bılbıl	Bülbül
Cot	Cüp	Çift sayı	Taq	Taq	Tek sayı
Cıh	Cay	Yer, tertip	Cıvin	Cıyın	Toplantı
Dûman	Tuman	Duman	Xurc	Qonıç	Hurç
Zengi	Üzengi	Üzengi	Baltûz	Baldız	Baldız
Qır	Qıraw	Qırağı	Qulıbin	Qulaw	Devrilme
Beran,berx	Beren	Kuzu	Kanê	Qeni	Hanı
Çax	Çaq	Çağ	Kîya	Qaya	Nerde?
Xumar	Qumar	Qumar	ma?	Uyg. ma?	mı?
Qalıq	Qabıq	Qabuq	Tamkırın	Tamaq	Yemek

Xan	Xan	Han	Deykırın	Diyü	Deme
Baltûz	Baldız	Baldız	Bapır	Babay	Dede
Çakûç	Çökiç	Çekiç	Beg	Biy	Bey
Dost	Dost	Dost	Doşek	Töşek	Döşek
Dûz	Tüz	Düz	Egit	Yigit	Yiğit
Êrdek	Citek	Yedek	Gulaş	Küreş	Güreş
Hevir	Qamır	Hamur	Hozan	Ozğan	Ozan
Qapî	Qapqa	Qapı	Qaz	Qaz	Qaz
Qûl	Qul	Qul	Qûm	Qum	Qum
Paqj	Paq	Paq	Qalınd	Qalın	Qalın
Sax	Saw	Sağ	Sara/Sera	Saray	Saray
Soz	Söz	Söz	Pêl	Cil	Yel
Doşek	Töşek	Döşek	Biju	Bilü	Bilme
Baran	Boran	Bora	Doh	[Tün]	Dün
Kuçik	[Küçük]	Köpek	Alaşa	Alaşa	Beygir
Bazar	Bazar	Pazar	Xatûn	Xatın	Qadın
Çırpi	Şırpı	Çırpı	Qurıfın	Qorqu	Qorqu
Devre	Tire	Çevre	Kêm	Kim	Kem
Kurbûn	Qırını	Tıraş	Pısık	Pisî	Kedi
Taze	Taza	Taze	Çit	Çit	Dış
Çarık	Çiriik	Çeyrek	Boz	Boaz	Boz
Çetin	Çitin	Çetin	Êm	Cim	Yem
Gur	Kür	Gür	Xanım	Xanım	Hanım
Qırêj	Kir	Kir	Kepek	Kibek	Kepek
Pijin	Pişmek	Pişmek	Sorgum	Sürgin	Sürgün
Peya	Ceyew	Yaya	Inca	Ança	Anca
Kalık	Qabıq	Qabuq	Egit	Cigit	Yiğit
Aşıl	Yeşil	Yeşil	Odir	Ot	Od

Mirşan,K. 1083; *Prototürkçeden Bugünkü Kürtçeye*; MMB Yayını, Ankara.

Kırmanççanın en ilginç yönü, bu dilde, bazıları Türkiye Türkçesinde bulunmuyan, bir çok Erken Türkçe sözlerin bulunmasıdır (Erken Türkçe-Qırmançça):

AB, ap	AĞIR, gıran, gırtın
AN, an	AÑ, an
ASRA, asa	AŞ, aşêf, aşbûn, aş
AW, awa, ava, vaji	AZ, aza, azad
BİL, bel	BİLÜ, bilmet, bilek, biju
BULUÑ, bêlan	BUY, bêj
BUN, bûn	Çİ, çûn, çûyın
ÇERİG, çarek	İL, êl
ÊDİL, edilîn	QIZ, kız, kize
QIR, kırawe, kırç, kırdın	QUÑ, kun, gun
QULAÇ, gulıbandî	KÜÇİG, küçük
QUT, kut	OĞUR, oğır
OĞ-UR, gor	SOBIQ, şebıkîn
SAŞIM, şaşbûn, şaş	ALTIN, altûn
ALAYA, Alûde	ASPAN, ASQAN, asman
ANÇA, inca, incaku	AT-OÑUT, tund
ATAS, ateş	BASA, bas

BARDAĞÇAN, bar, bare	BOŞ, boş
BİRİGERÜ, ber	BUQA, boxe
BUYAN, beyan	BUZ, bezok, bazîn, bazî; bî.
ÇİM, çîm	ÇÖL, çol
ËM, em, mer, mîr	ËRİN, ern
KÖL, gol	KÖNİ, kone
QUNÇUY, guncayışt, guncan, guncê,	QURI, qur
xuncan, xuncê, xundî, gunagûn	NIQI, nık, nıqe
SUU, sû	SAB, şêwr, şêwirîn
BİTİG, wıtak [mektup]	UMAMAQ, humêd

Mirşan, K. 1083; *Prototürkçeden Bugünkü Kürtçeye*; MMB Yayını, Ankara; s.11.

Özet olarak şunları söyliyebiliriz:

1. Kürt sözünün, Türkçeden başka, “*tarih içerikli*” alternatifi yoktur.
2. İnsanlığın proto-tarihinde, Türklerin tarihi dışında, Kürtlerin tarihi de Türk tarihi kapsamında oldukça belirgin durumdadır.
3. Kürtler bir Tatar boyudur veya Tatarlara tabi idiler (TATAR BİRİLE, No.13!).
4. Kürtler, Türk-Pers savaşları sonucunda Dareios I’in tahta geçme yılı olan, MÖ [Msixa Teñriden önce] 14.02.522’den itibaren Doğu Anadoluya yerleşmiye başlamış bulunuyorlar.

Mirşan, K. 1999; *Erken Türk Devletleri ve Türük Bil*; s.51.

5. Kürtler kendi dillerinde kendi tarihlerini yazmamış olan bir halktır. Onlar hakkında (Fars dilinde) yazılmış olan bir tek tarih kitabı var: Şerefhan Bitlisî tarafından (1543-1604) yazılmış olan “Şerefname” (Petersburg baskısı). Ancak, bu kitap hadiseleri o zamanlardaki yaygın islâm kültürü kalıplarına göre aňlatır. *Ësöñük* olarak, “*Kürtler ... bir cin topluluğudur*”, der. Burda söz konusu olan şey, çerçeve No.13’de dile getirilen, ÖC-ÖK [krallık sahibi; yani, Türük Bil ortamında kalan krallık] kavramının diğer bir ifade şekli olan ÖC-İNANÇU’dur [tabi yed-i emin]. Bu söz ÖC-IN [tabi olma zorunluluğu] şeklinde düşünölmüş olmalı. INDIQTIW [boyunduruk altına alma], INARU [zorunlu ötelenme; yani, *ışınların kızıla kayması*], ÖZ İNANÇU [zatî (yani, Hakana mahsus) yed-i emin] kavramları bu manayı vermektedir ve metnimiz ÖC-IN deyimini, Arapça olarak, “*cin*” şeklinde değerlendiriyor. Şu aňlatı da ilgi çekici:

“*Kürtlerin birleşmemeleri hakkındaki sebep ve rivayet şöyledir: Hazreti Muhammedin peygamberlik sedası dünyaya yayılınca, yeryüzündeki padişahlar tarafından peygamberin yanına, ve ona itaat kasdı ile, elçiler gönderildiği sırada, Türkistanın büyük sultanı Oğuz Han tarafından dahi Kürt ayanından şeytan suratlı, çirkin çehreli Buğduz Amen adında birisi elçi sıfatı ile Medineye gönderilmişti. Bu elçi peygamberin huzuruna gelince, hazreti peygamber onun çirkinliği mahiyetinden nefret duyarak, aşiret ve kabilesini sormuşlar. O da, “Kürt taifesindenim” demiştir. Bunun üzerine hazreti peygamber şöyle buyurmuştur: ‘Cenabı Allah bunları ittifak komusunda muvaffak etmemiş. Aksi takdirde, dünyadaki insanlar bunların elinde mahvolurlar.’ Tarihin o gününden şimdiye kadar büyük bir devlet kurmak keyfiyeti bunlara müyesser olmamıştır. Yalnız bunlardan 5 kadar taife saltanat iddiası ile kabiliyet ve terakki gösterebilmişler (yani, ÖC-IN haline gelmişler) ve adlarına para bastırıp hutpe okutmuşlardır. Bunların da müddeti hükümetleri ise pek az devam edebilmiştir.*”

Mehrdad R. Izadî; *Kürtler*; *A Consise Handbook*, Washington 1992. Sahife 7.

Bu metinde Kürtlerin birleşmemeleri onların “5 taife” halinde yaşamış olmaları ile sebeblendirilmeye çalışılıyor. Elimizde, bu 5 taife isimlerine tekabül etme ihtimali olan, şu tarihî isimler bulunuyor: ÜÇ QARLUQLAR, OQ-OÑİM OĞIN’lar, AT-OÑITLAR ve TABIĞAÇ OÑITU AT-OQLAR [Kuşhan devletini kuranlar]. Bunlardan sonuncusu Brahmi dilinde para da bastırılmış bulunuyor. OQ-OÑİM OĞIN hakkında ise, Tun-Huang ateşevinde bulunmuş olan şu Erken Türkçe metinde, şöyle deniliyor:

“Takvimin OÑ yılının beşinci ayının sekiz yirmincisinde [MÖ 18.05.519] belde-
sinin kralı (yani, ÖC-ÖK) olarak sahib-i muvaffakı teşyi olunarak geldi, canlı-ruh
olabilmek üzere, namının yakılması sureti ile Tanrısına geçebilmesi için.

Ateşte yakılmak sureti ile geçmiye—BÜ olarak yakılmış olması dolayısı
ile, muvaffak olarak ölen namın uçurulması amacı ile yapılan dua sebebi ile—
muvaffak oldu; ateşin Allahımız namına yakılmış olması dolayısı ile muvaffak
oldu.

OQ-OÑİM OĞIN isimli halk yüzünün OT-OZ askeri olarak gelen, bir tek
Rabbe inananların 5 ordularının beyi hakkındaki işbu yazıtı dinimizin hizmetkârı
olarak yazan BUĞUN-TUR [Superiority; yani, dinî kurum] mensubudur.”
Mirşan,K. 1991; *Bolbollar*; s.37-38.

Burada, 5 taife yerine, “5 ordu” deniliyor. Çinlilere Türk *tamğalarının* na-
sıl okunması gerektiğini öğreten bir yazıda ise “5 halk” sözü geçiyor:

“ON Milleti liderliğindeki 4 ÖGÜN’ü [Krallığı] temsil eden 5 halk”.
Mirşan,K. 2002; *Makaleler*; s.5.

Türkler OQ’lara ait krallıklar için ÖG deyimini kullanmış bulunuyorlar
ve, buna göre, sözü geçen ÖGÜN’ler OQ krallıklarıdır.

Bu yönden enteresan olan bir haber de şöyle:

MS 568 yılında—SİZE BOLUS [*Your Achiever*] olması gereken—Siza-
bulos (Menander Protektor tarihinde *Silzibulos* şeklinde de geçiyor), Soğdaq beyi
Maniach’ın ricası üzerine, Türk ipeğine pazar yeri temin etmek için, Bizans
Kralı *Justinian*’a bir Türk heyeti gönderiyor (Menander, 18 M) ve kendilerine,
krala verilmesi için, birkaç mektup veriyor. Bizansa gelen heyet kral tarafından
kabul olunuyor, ve kral İskit dilinde yazılmış olan mektupları mütercimlere oku-
tuyor, ve heyeti içtenlik ile karşılıyor. Onların devlet şekilleri, Türk memleketleri
hakkında sorular soruyor. Onlar da, dört beylikleri bulunduğunu; bütün halklar
üzerindeki hakimiyetin ise, yalnız *Sizabulosa* (yani, KÜL-TİĞİN’e) ait olduğunu,
Ephthalitleri [UÇ-UÇA ĖSİNÜN’ler] de idareleri altına aldıklarını ve vergiye tabi
kıldıklarını izah ediyorlar. Kral da “*Ephthalitlerin* gücünü tamamen kırmış bulu-
nuyorsunuz demek” diyor. Heyetin bunu teyit etmesi üzerine, “*Ephthalitler* kent-
lerde mi, yoksa köylerde mi yaşarlar?” diye sorar ve “kentlerde, beyim” cevabını
alır. “O halde siz onların bütün kentlerinin hakimi bulunuyorsunuz” deyince,
“evet” cevabını alır.

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar*; s.70-71.

Bu metinde de “4 beylik” ifadesi ile karşılaşılıyor ve, ayrıca, KÜLTİ-
GİN’in MS 554-557 yıllarında yaptığı UÇ-UÇA ĖSİNÜN (yani, *Ephthalit*) seferi
de sözkonusu oluyor. Bu halka Türkler UÇ-UÇU ve Çinliler *Ju-Ju* demiş bulun-
yorlar ve onların Çindeki Gök Irmak küzeyinde *Chu* [Çu] isimli bir devlet kurmuş
olduklarını görmekteyiz.

“*Şeytan suratlı, çirkin çehrelî*” deyimini bu Çu halkının, Araplara beñzemi-
yen Çinlilere beñzemesi dolayısı ile söylenmiş olabilir.

Türklerin *devlet* sözüne (ÖDÜS sözü dışında), yukarıda belirttiğimiz gibi, UÇ-UÇA da demiş olduklarını *Nagy-Szent Miklos* yazıtlarından bilmekteyiz. Ancak, aşağıdaki yazıt bize bu sözün Çatal Hüyük yazıtlarında da kullanılmış olduğunu gösteriyor:

Çatalhöyükte taş üzerine yazılmış bir yazıt
ÇATALHÖYÜK, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayını, 2006, s.64.

(20) ĖL-ĖTİS ĖL-ĖSİS
UÇİS UÇ-UÇU.

*Halkımız olan halkın
liderliğindeki devlet.*

Yazıtlarımızda sözkonusu edilen 4 ülke, QAPAĞAN (en eski Samarkand Kenti) sarayındaki duvar resminde, arka-arkaya giden 4 leylek resmi ile ifade edilmektedir. Bu leyleklerden en sonuncusu özel bir platformda gösterilmiş bulunuyor ve, buna göre, UÇ-UÇA ĖSİÑÜN'ü [*Ephthalitleri*] ifade etmiş olması gerekir.

Bütün bunlara göre, sözkonusu edilen 4 krallık UÇ ĖSİĞ ĖL AT [*Skolat*, İskit] krallıklarıdır ve bunlar, AT ĖL'in 3 ana halkından biri olan, OQ UŞUY'lar ile beraber, 5 halk teşkil etmiş bulunuyorlar.

6. Bu alanda atalarımızdan kalan ilginç bir tarih kitabı da var. Tun-huañ çevresindeki tapınaklarda bulunmuş olan ve kâğıt üzerine fırça ile yazılmış IRAQ BİTİĞ [*Iraklıklar yazılımı*] isimli bu kitaptaki birkaç kuple şöyle:

Eserin Esas nüsh. Londra British Museum'u, el yazmaları bölümünde 8212 numara ile kayıtlıdır. Stein, M.Aurel 1909; *Explorations in Central Asia, 1906-8*, in *Geographical Journal* for July and September, 1909.

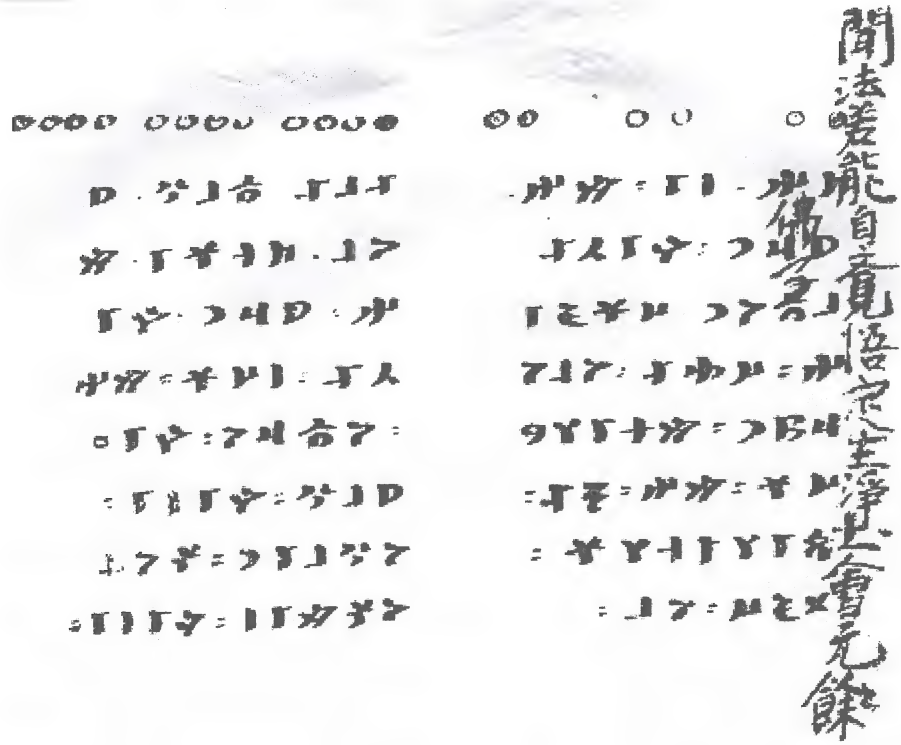
Thomsen, V. 1912; *Dr.M.A.Stein's MSS, in Turkish "Runic" Script from Miran and Tun-Huang, from the Journal of the Royal Asiatic Society*, January, 1912.

Orkun, H.N. 1938; *Eski Türk Yazıtları II*, s.99

Tekin, T. 2004; *İrk Bitig (Eski Uygurca Fal Kitabı)*; Ankara.

§ 1. TÜRÜK BİL [Türk Regnumu]

1. İTİN İSİ MİN, OYIRIN KİÇE, *"İmpuls Dininden olanlar", denilen yeri geçerek,*
2. ALTUN ÜR-ÖGİN ÖZE , *Öbürdünya-Övüncü Yetkilisi olarak hüküm sürmüş bulunuyorlar;*
OLURUWIN MİN.
3. İL-ÜYÜR MİN. *halk aileleri halindedirler.*
4. ANÇA BİLİÑLER, *Buna göre, biliniz bakalım;*

Not: Yazıtta kullanılan tamğalar Türklerin ÜRÜÑ [runik] yazılarının—Uygur Yazısı diye bilinen şekle geçmeden önce—kâğıt üzerine fırça ile yazılmış şeklidir.

Yazıt üzerindeki Çince metnin esas yazı ile hiçbir ilişkisi yoktur. Yani, Çince yazı metin yazısına sonradan ilâve edilmiş bulunuyor.

Metnimiz, İdil-Oral küzeyinden gelerek, ALTUN ÜR-ÖGÜN [Öbürdün-ya-Övüncü Yetkilisi] sıfatı ile ÖTÜKİN YIŞ [Geçerli Konstitüsyon] teşkil ettikten sonra, Türük Bili kurmuş olan Türükleri (yani, *impuls dininden* olanları) kastediyor. Metni yazan ve *öz-irkinde kisiler* [özgür kişiler] olan Oqlar (Bis Balıq Devleti vatandaşları) da Türk oldukları için, metnin sonunda “*ēdgü ol*” deyimini kullanılıyor. Ancak metinlerimizde “Türk” sözü kullanılmıyor ve, onun yerine, daha eski bir deyim olması dolayısı ile, daima *OQ* deniliyor ki, zaten Türükler de kendilerinin *OQ* soyundan geldiklerini söylüyorlar. Yani, Oqların Türk olmadıkları iddiasında bulunmak mümkün değildir.

§ 2. UŞ-OQ UŞUM [Egemen-Asker Egemenliği]

6. ALA ATLIĞ OYUL TEÑRİ MİN,
7. OYIRIN KİÇE,
8. SÜR MİN,
9. OT-URU ÖKİ OYILIĞ
10. KİSİ-OĞLIN
11. UŞ-OQ UŞİM İS .
12. KİSİ.

(Canları) Alan isimli Tanrıyım”,
denilen yeri [Ala Tawları] geçerek,
(atımızı) sürmiye devam eder isek,
(ölüyü) ateşe vurma Rabbine inanan
kişi oğullarının
“Egemen-Asker Egemenliği” denen
kişileri(-ne ulaşılır).

Bu metnimizde “*Uş-Oq-Uşım*” deyimini ile Mssagetler kastedilmektedir.
ÖÑRE BİÑA BAŞI bu halka ÖK ERİGÜN UŞ-OQ UŞİN [Erkli Krallığın Ege-

22. TALUYDA YATIPIN TAPILA
23. ODUQIMIN AT-UTAR MIN.
24. ĖSİB ĖDÜWİMİN EYİYÜR MİN:
24. OÑİĞ KÜÇLÜĞ MİN.

*halen Tahyda yaşama
zaferini kazanmış bulunmaktayım”,
şeklindeki hatıramı ifade ediyorum:
Başarılı [OÑ mensubu] olduğum için
güçlü oldum..*

25. ANÇA BİLİÑLER,
26. —ĖDGÜ OL.

*Buna göre biliniz bakalım,
—(cevabı) olumludur.*

Türkler Altay Koşma Devletlerine ALTUN YIS [Reprezentant Konstitu-sion] demiş bulunuyorlar ve metnimizdeki ALTUN sözü buna (Altaylara) işaret ediyor.

Bu yazıt bize Türklerin “Oq” dedikleri bazı halkların Altay çıkışlı oldukla-rını ve Taluya [Kore Denizine] daha sonraları yerleşmiş olduklarını kanıtıyor. Kuplenin sonundaki “ëdgü ol” ifadesi, burada sözkonusu olan Oqların da Türk olduklarına işaret ediyor.

*Not: OÑ BUDUN Altay Kavmine verilen isimdir.
Mirşan,K. 2000; Türük Bilge Qağan İliñe Bitig; § 6.*

Sahife 5 ve 6 (§ 4^{ün} sonu ve 5ⁱⁿ başlangıcı)

○ ○ ○	𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 = 𐰽𐰺𐰍
𐰽𐰺𐰍 = 𐰽𐰺𐰍	𐰽𐰺𐰍 = 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
𐰽𐰺𐰍 = 𐰽𐰺𐰍	○ = 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
𐰽𐰺𐰍 = 𐰽𐰺𐰍	○ 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍 = 𐰽𐰺𐰍
𐰽𐰺𐰍 = 𐰽𐰺𐰍	𐰽𐰺𐰍 = 𐰽𐰺𐰍 = 𐰽𐰺𐰍
𐰽𐰺𐰍 = 𐰽𐰺𐰍	= 𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍
𐰽𐰺𐰍 = 𐰽𐰺𐰍	= 𐰽𐰺𐰍 = 𐰽𐰺𐰍

§ 5. AT İL (İdil-Oral Devleti)

27. ÜRÜÑ İSİRİ AT-OĞIN
28. QUŞ [OQ-UŞ] MIN
29. UÇIN ATIN
30. İĞAÇ ÖZE OLURUWIN
31. MİÑ İL ÜYÜR MİN.
32. ANÇA BİLİÑLER.

*ÖbürDünya imanı saltanatına ait
Oq yönetimiyim.
Lideri olan AT'ın
oturduğu (idare ettiği) İĞAÇ [tenzor,
ağaç]
bin halk ailesi içerir.
Bu şekilde bilmelisiniz.*

Msixa Teñriden Önce 494 AT yılında ölen Qañım Türük Bilge Qağanın YUĞ merasimi için At-Oy generalleri prezidentlerinden 500 Ėrinin [mustahkem mevki müdafiinin] gelmiş olması, yukarıda geçen İĞAÇ ve MİÑ İL ÜYÜR ifade-lerinin hiçte abartılı olmadıklarını gösterir.
Mirşan,K.1991; *Bolbollar*; s.60.

Metnimiz § 5de sözkonusu edilen AT İL geleneklerini dile getiriyor. Bu geleneklere göre, “*Hakan öldükten sonra yerine oğlu geçer. Diğer taraftan, ölmüş olan hakan halk oyu ile (yani, halkın Tanrıya verdiği teminat [ANT] sayesinde) Tanrısına geçebilmiş (yani, Tanrı ile bütünleşebilmiş) olduğundan, onun oğlu da, (gökteki) babasının yardımı sayesinde, başarılı olacaktır*”, deniliyor.

Metnimiz bizim AT İL olarak da tanıdığımız devletin yöneticisine BUĞ diyor ve insanın, vücudunun değil, ancak OY’unun [zekâsının] Tanrıya ulaşacağını söylüyor.

7. Mehrdad R. İzadî: “*Dünyadaki herhangi bir müzede hiçbir şeyin—hiç değilse herhangi bir kırık mızrak ucunun, bir çanak-çömlek kırığının veya bir mozaik parçasının—Kürtlere ait olduğunun tespit edilememiş olması, eğer bu bilinen bir engel sonucu değil ise, hayretverici bir hakikattir*” demektedir.

Mehrdad R. İzadî 1992; *The Kurds, A Consise Handbook*, Washington; s.7.

8. Erich Feigl (Viyanalı) “Kürtler” isimli kitabında (s.44) şöyle diyor: “*Avrupalıların, öncelik ile Rusların, ana problemleri daima şundan ibaret olmuştur: Kürtleri Türklerden ayırmak; yani, onların diğer bir menşe edinmelerine yardımcı olmak, onlara kendilerinin daha iyi bir şey olduklarını izah etmek*”.

9. Bugünkü Kürtçe, en baskın şekilde Türkçe, fakat, aynı zamanda, Farsça, Arapça, Assurca, Dürzüce, Hellence ve Ermenice kelimeler ile doludur.

10. *Not*: Yazımızın başında sözkonusu ettiğimiz ÖKÜ-ERT deyimi 2 yazıtta geçmektedir:

(1) ÖKÜ-ERTİL A ...

(2) ÖKÜ-ERTİL QAN ...

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.121-122.

Sayın Türkolog Prof.Dr.Talât Tekin, bu iki yazıt başlangıçlarını “KÖRTLE” diye okumakta ve bunun manasını “güzel” şeklinde belirtmektedir (ORKUN Dergisi, mayıs 2006; s.33-34).

(1) numaralı cümleyi KÖRTLE diye okumamız olası ise de, (2) numaralı cümlemizden bu sözün sonuna konulan “E”nin bulunamayacağı anlaşılmaktadır. Yani, geride KÖRTL gibi bir söz kalır. Diğer taraftan, sayın profesörümüz KÖRTLE sözünün manasının “güzel” olduğunu söylüyor. Halbuki Türkçede böyle bir söz yok—KÖRK kökü var ki, bu sözün manası “görünüş”, “şekil”, “hal” dir. *Ėsöñük* olarak:

YUQLUNMAQSIZ KÖRKLENÜ AÇILMIŞ

[*Bulaşmıyan halde açılmış*];

BİR TEG YAÑLIĞ BURQAN BOLMIŞ KÖRKÜ KÖŞÜNÜR,

[*Bir tek tesirli gravitasion meydana gelmiş halde gözükür*];.

KÖRKLE TAÑSUQ TAYDU KİDİNİ QAW LIN-XUATA.

[*Şeklen sıfır noktasından başlıyan siklus güzergâhı müterakki manifoldda*].

Ayrıca, Talât Tekin Beyin, Tatarcadaki, “güzel” anlamına da gelen, *körkem* [görkem] sözünden esinlenerek, KÖRTLE sözüne “güzel” anlamını vermiş olabileceğini düşünebilir isek de, bu sözün kökü, KÖRT değil, KÖRK’dir.

Eleştiriler

(1) Prof.Dr.Firidun Ağasıoğlu (Azerbaycan)

Sayın Kâzım Mirşan hocamızın
“İslam Öncesi Kürt Tarihi” adlı yazısına ufacak bir yorum

Sayın hocam! Önce değerli yazınıza uğur, yazan elinize sağlık dilerim. Sizin yazınızı mana gönderen sayın TURGAY beye de teşekkür ederim.

Bilindiği gibi, kürt boyları (kurmancı, guranî, zaza v.b.) birbirinden oldukça farklı şivelerde konuşurlar. Kürtlerin tarihen muhtelif dinlere (mecusi, hristian ve islam) tapınmalarına dair belgeler vardır. Lakin yaşamını yazın yaylakda, kışın kışlakda geçiren kürtler etnoqrafik bakımdan konar-göçer terakeme, yörük ve padar türk boylarından farklıdır. Bu durum Sizin ileri sürdüğünüz *türk=kürt* tezi ne uygun gelir. Hocam, biz *azer (azeri değil!)* türkleri *kürd (kürt)* adını “hayvan besliyen dağ adamı” anlamında kullanırız. Türk veya irani şivelerinden birinde danışmasından asılı olmayarak, dağlarda konar-göçer yaşamı topluma kürd//kürt deyilmesi etnik değil, etnografik olaydır.

Bana göre, macar ve göktürk boyları içinde görünen *kürt* adlı uruqlar da konar-göçer *finuqor* (macar) ve türk etnosu idi. Arablar Türklere aldığı *kürd* kelimesini konar-göçer anlamında onun çoğulu gibi *ekrâd* kelimesini kullanmışlar. V asırda Azerbaycanın Muğan bölgesinde konar-göçer yaşamı *akhun* türklerini arab kaynakları “ekrâd-i bilâ sükkân” (iskan olmayan kürtler) adlandırır. Osmanlı dönemi Tapu Tahrir defterlerinde de *ekrâdi türkmen* (türkmen kürdleri), *ekrâdi aşayir* (aşiretlerin kürdleri) deyimleri işlenmiştir.

Kürt sözünün etimolojisi “kar yığını” anlamında yorumlanmıştır (Rasonyi). Bu yorum Sizin *karluq > karduk* fonetik değişmesiyle verdiğiniz izahın doğru olduğunu gösterir. Aynı fonetik özellik azer dilinde vardır. Orfografik ve orfoepik normlara göre *qızlar, achiq* yazılar, *qızdar, acdiğ* deñir. Yani l > d fonetik değişmesinin bazı türk dillerinde linqvistik örneği vardır. Mehmet Eroz bey Malatyada *Karluq dağı, Karluk köyü* hakkında bilgi vermiştir (Doğu Anad. Türklüğü, İstanbul. 1982).

Minorski ise (İsl. Ansiklop. VI.1089) yanlış olarak kürt adını sumer qaynağında geçen *Kardak* (kar-da-ka) toponimi ile bağlamak istemiştir. Lakin kaynağında *Karadağ* anlamında işlenen bu söz bugün aynı bölgede (Süleymaniye civarında) aynı Karadağ adı ile devam edir.

Sumer, akkad-asur, urartu yazılarında yer almayan *karduk, kardü, kirti* etnonimleri sonralar ortaya çıkmıştır. Ksenophon (m.ö.V yüzyıl) *kardukh* (Καρδούχοι) boylarından bahs etmiştir. Ksenophon yazır ki, kardukların dağından 6-7 stadiy kenarda olan Kentrit (Bohtan) çayı ermenilerle karduklar arasında sınır idi (*Xsen.Anabasis*, IV.3.1).

XX asıra kadar Kürtlere aid yazılan kitab ve ilmi eserlerde *karduk=kürt* formulu aksioma sayılırdı, lakin sonralar bazı alimler (Nöldeke, Hartmann, Weissbach) bunu yanlış saymış, antik çağ latin-yunan dillerinde *Cyrtii-Kόρτιοι* gibi yazılan *kirti* boyadının kürtlerle bağlı olduğunu ileri sürmüşler. Strabo yazır ki, Persida bölgesinde Zagros dağlarında yaşayan *kirti* uruqları gezegen yağmaçılar idi (Strabo, XI. 13.3;XV.3.1).

Kürt dilinde (daha doğrusu dillerinde) batı irani dillere aid morfoloji göstericiler olsa da, bu dil veya şivelerde ermeni, arab ve türk qatı da qabarıq görünür. İrani diller kürdlerin yaşadığı Zağros dağlarına yalnız Ahameniler çağında ulaşmışdı. Bundan önceki tarihte “kürd dili” aramaq ilimden uzaq bir fantazidir.

Ahameni ve Sasaniler çağında yalnız kürdler değil, lur, beluc, kadus v.b. yerli halklar da pers dilinin tesiri altına düşerek, kendi dilinden uzaqlaşmış ve neticede qarışiq bir dilde kanuşmuşlar. Bu bakımdan kürdleri türklerden ayırıp ayrıca bir "millet" kibi takdim edenler yanılırlar. Bu bakımdan, hocamızın yazısı onlara tutarlı cavabdır.

Hocam, Slavca *kray* (kenar) süzünün *kır* ile bağılılığı ve *başkırd* boyadı hakkında söylediyiniz orijinal fikirler de dikkat çekicidir. Massaget boylarının Türklüğü ise kuşkusuzdur. Onların I-VII asırlarda Alban eline (türk devletine) dahil olan Azerbaycanın kuzey bölgesinde Demirqapı Derbende kadar bir beylik de kurmuş ve hristianlığı kabul etmişlerdi.

Bana göre, bu değerli yazıda düzelesi bir-iki mesele vardır:

1. Hocam, yazırsınız ki, w sesi zamanla ğ, q, y şekillerine çevrilmiş bulunuyor. Lakin türk dili seslerinin inkişafı yoluna uygun deyişmeler bunun aksine olmuşdur: q/g/y > w. (Feridun Ağasıoğlu Celilov. Azer dilinin morfonolojisi. Bakı, 1988).

2. Kürtce-tatarca-türkce sözlükde her üç dile *dev*, *dürüs(t)*, *çeşme* kibi fars dilinden keçmiş sözlerin verilmesi gerekmiyor.

KM notu: Bu teklif üzerine, sözkonusu Farsça sözleri cetvelde silmiş bulunuyorum.

3. Kurmançi adının türkce *kırbac* (kamçı) sözü ile de alakası ola bilir, lakin buna tam emin degilem.

4. Nədən bugün bile asori, (a) suryani kibi tanıdığımız sami boyu ve onların eski civi yazılarda adı keçen Asur//Assur//Aşşur ülkesi AT-UB-UÇUQ olur? Bunu anlaya bilmedim.

KM notu: Sayın Firidun Ağasıoğlunun nazikâne telmih etmek istediği gibi, AT UB-UÇUĞ *Asur* sözünün karşılığı olamaz; ancak, Erken Türk tarihçileri yazılarında hiçbir zaman (*ësöñük* olarak, *Asur* gibi) yabancı söz kullanmamış bulunuyorlar.

Diğer taraftan, OQ-AT UB-UÇUĞ [*İskit Başkenti*] ifadesinde olduğu gibi (Hoytı Tamır gündelikleri!), UB-UÇUĞ "başkent" demektir. AT [şöhretli] sözü ise, burada "kadim" manasında (veya, İngilizce *the* artikeli olarak) kullanılıyor ki, Perslerden önceleri Asur Mezopotamyanın başkenti idi.

Hocamıza saygılarımla,
Feridun Ağasıoğlu (Celilov)
30.V.06

(2) Prof.Dr. Ahmet Buran (Fırat Üniversitesi, Elazığ/Türkiye)

Sayın Mirşan,

Yazınızı dikkatle okudum. Kürt ve Kürtçe konusu günümüzde, bilimsel olmaktan çok, artık siyasal zeminlerde ve siyasal boyutlarıyla tartışılan bir mesele haline gelmiştir. Bilimsel değerlendirmeleri kimler ne kadar dikkate alıyor bilmiyorum...

Kürtler ve Zazalar hakkındaki nihai tespitinize katılıyorum. Bu grupların içinde bazı gayri Türk unsurlar olmakla birlikte asli ve ilk unsurları Türktür. Kürt ve Zaza adları ile ilgili etimolojiniz konusunda fazla bir şey söylemeye muktedir değilim. Ancak yazınızda Kürtçe ile Tatarca'yı karşılaştırıyor ve Kürtçeyi Tatarca'nın bir lehçesi sayıyorsunuz. Özellikle bu hususta bir yöntem hatası yapıldığını düşünüyorum ve bu fikrinize katılamıyorum. İslam öncesi Kürt tarihinden söz ediyorsunuz, yani kaynakların Kürt adını henüz kullanmadıkları bir dönemden bahsediyorsunuz; ancak, Tatarcayla karşılaştırıyorsunuz. Bana göre, bu karşılaştırmayı ilk Türkçe /Eski

Türkçe ile yapmak gerekirdi. Örnek olarak, seçtiğiniz kelimeler aşağı yukarı diğer Türk dillerinde de aynıdır. Tatarc'anın buradaki özelliği ya da özgünlüğü nedir anlamadım.

Yazınızda yeni ve farklı bir bakış açısıyla Zaza ve Kürtlerin kökeni ile bu toplulukların konuştuğu dillerin geçmişi hakkında önemli tespitler var. Ben bazı değerlendirmelerinizi yöntem olarak doğru bulmasam da, sonuç itibariye bu toplulukların Türk kökenli oldukları kanaatinizi paylaşıyorum.

Selam ve saygılarımla.

Ahmet BURAN.

Türkbükü, 25.07.2006

Kültür Bakanlığı
Ankara

Tarafınızdan bir kitap veya broşür halinde yayımlanmak üzere, “*İslâm Öncesi Kürt Tarihi*” isimli bir çalışmamı gönderiyorum. Bu çalışmaya göre, Kürtler ile Türkler aynı bir kökten geliyorlar. Bu iki halk arasındaki biricik fark, 1.500 yıllık bir zaman fasılasından başkası değil. Diğer taraftan, Türkler Kürtlerin başına gelen her felâkette onların yardımına koşmuş bulunuyorlar. Bunu kitabımın kapak resmi ve büyük tarihçimiz Öñre Biña Başının Doğu Anadolu’da yenilgiye uğrayan Kürtlerin yardımına koşmuş olması da açıkça gösteriyor.

Tarihimizde bütün bunlar yazılı olarak açıkça dile getirilmiş iken, PKK’nın Türklere karşı aldığı tavrın anlaşılma imkânı yok; bu, yalnız Türklere değil, Kürtlere karşı da büyük bir ihanet. Bunu halkımıza duyurmak isteyeceğinizden eminim.

Saygılarımla ile
Kâzım Mirşan